

Filozofie pro
posluchače
nefilozofických
oborů

PH0001

PH0001

A) Dějiny filosofie.....	5
1. Předsókratovská filosofie	5
a) Milétská škola	5
b) Eleaté.....	5
c) Atomisté.....	6
2. Sofisté, Platón, Aristoteles.....	6
a) Sofisté a sofistika.....	6
b) Platónová nauka o idejích.....	6
c) Aristotelova klasifikace věd.....	7
3. Helénistické filozofické školy	7
a) Skepticismus	7
b) Epikureismus.....	8
c) Stoicismus	8
4. Středověká filosofie.....	8
a) Spor o univerzálie.....	8
b) Důkazy boží existence	9
5. Novověká filosofie - empirismus.....	9
a) Empirismus a problém percepce.....	9
b) Reprezentacionalismus – John Locke.....	9
c) Fenomenalismus – Georgie Barkeley	9
6. Novověká filosofie – racionalismus.....	10
a) Vymezení racionalismu.....	10
b) René Descartes	10
7. Novověká věda.....	11
a) Základní charakteristika.....	11

b) Baconovy idoly	11
c) Indukce, dedukce	11
B) Systematická filosofie	12
1. Přírodní filosofie.....	12
2. Kosmologie	12
Milétská kosmologie	12
Pythagorejská kosmologie a kosmogonie	12
3. Etika.....	12
Morálka	12
Etika.....	12
Etické otázky - příklady.....	12
Etika jako teorie hodnot	13
Fakt a hodnota	13
Základní podoby etiky	13
4. Metafyzika	13
Ontologie	13
Metafyzika	13
5. Epistemologie	14
Co je to znalost, poznání?.....	14
Ad 1 - pravdivost	14
Korespondenční teorie	14
Koherenční teorie.....	15
Konsenzuální teorie.....	15
Ad 2 - Zdůvodnění	15
6. Filosofie jazyka	15
Základní problémy filosofie jazyka.....	15

7. Filosofie a metodologie vědy.....	16
1) Zkoumání vědeckých metod.....	16
2) Otázka vývoje poznání.....	16
3) Vztah teorií ke světu.....	16
8. Teorie pravdy – viz epistemologie	17

A) Dějiny filosofie

1. Předsókratovská filosofie

a) Milétská škola

- hledání pralátky, počátku všech věcí, arché, ze které vše vzniklo
- Představitelé:
  - Thales (voda)
  - Anaximandros (apeiron)
  - Anaximenes (vzduch)
- Anaximandros kritizoval Thaletu, protože by pralátkou neměl být nějaký živel, něco živého
- součástí přírodní filozofie je vysvětlování jevu z jeho přirozené příčiny
- pro Anaximena nebylo otázkou, co je pralátka, ale jak pralátky vznikají → zhušťováním a zředováním

Milétská kosmologie

- A) Thales
  - otázka polohy Země (tvrdil, že Země plave na vodě)
  - předpověď zatmění slunce
- B) Anaximandros
  - Vznik kosmu z apeironu
  - Geometrické uspořádání kosmu
  - Poloha Země uprostřed kosmu

b) Eleaté

Parmenidés

- kritika milétského chápání arché
- teze: nic nemůže vzniknout v tom smyslu, že by vzniklo z ničeho, nic nemůže zaniknout tak, že by zaniklo v nic.
- jsoucno je a nejsoucno není (ani nemůže být myšleno)
  - jsoucí je: nevzniklé a nepomíjející, jedno a souvislé, neproměnné, dokonalé.
  - Doxa – oblast mínění, zdání, smyslového názoru, proměnlivých a nestálých věcí; oproti tomu:
  - Epistémé – oblast skutečného vědění a myšlení, pravá skutečnost a pravda, neproměnlivé a stálé.

Zénón z Eleje

- dokazoval nemožnost mnohosti (je pouze jedno) prázdného prostoru a především pohybu
- Argument proti mnohosti jsoucnu:

Když Zenon ukazuje, že je-li mnohé, je zároveň omezeno i neomezeno, píše doslovně toto: „*Je-li jsoucno mnoho, je nutno, aby jich bylo tolik, kolik jich jest, ani více, ani méně. A je-li tolik, kolik jich jest, byla by počtem omezena. – Je-li jich mnoho, jsou počtem neomezena, neboť vždy je mezi jsoucnem něco jiného a mezi tím je zase jiné, a tak jsou počtem neomezená.*“ A tak ukázal dělením nekonečnost co do počtu.¹

---

¹ Tohle je podle mě k ničemu. /xim
já si to myslím taky. /manka

Srovnání milétanů a eleatů:

- **Milétané** – jedna arché, proměnlivá, proměňující se ve věci a zpět = vznik a zánik; zcela samozřejmé přijímání pohybu – pohyb náleží arché samotné
- **Eleaté** – jedno jsoucí, nevznikající, nezanikající, neměnné, věčné, neexistence prázdna (nejsoucná), popírání pohybu

c) Atomisté

- prázdny prostor je podmínkou pro vznik a zánik věcí, nachází se v něm atomy, které do sebe narážejí, čímž vznikají a zanikají věci.

- Atomy

- nedělitelné, liší se tvarem a velikostí (plus poloha a uspořádání)
- nemůžeme je smyslově vnímat, poznáváme pouze jejich obraz

- Prázdno - předpoklad vzniku a zániku věcí

(představitelé jsou Leukippos a Démokritos, kdyby to náhodou chtěla /manka)

Co poznáváme?

- Věci se „otiskují“ do vzduchu a my vnímáme pouze tyto otisky. Nepoznáváme věci takové, jaké skutečně jsou, ale poznáváme je subjektivně, tak jak se každému jeví, na základě naší smyslové vybavenosti.

- Atomistická teorie je deterministická, není v rozporu s naší zkušeností.

2. Sofisté, Platón, Aristoteles

a) Sofisté a sofistika

- nevyrůstá z předchozí řecké filozofie; nebere ohled na diskuse, které do té doby proběhly, nemají společný zájem
- ústřední zájem: člověk jako individuum, člen společnosti
- vznik: druhá polovina 5. století př. n. l. v Athénách
- předpoklad: rozvoj (athénské) demokracie

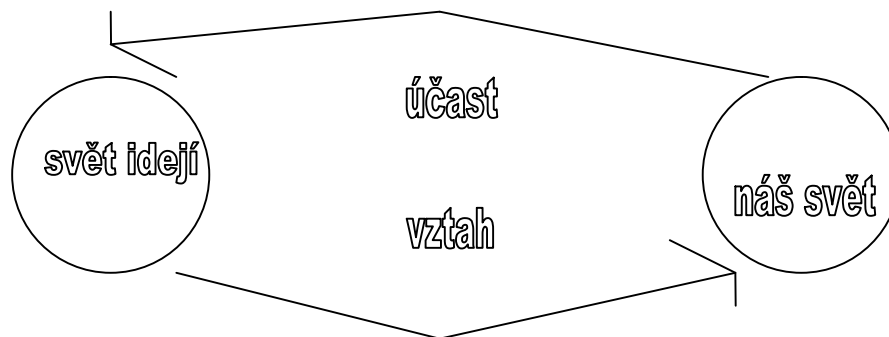
Sofisté (Protagoras, Gorgias)

- Odlišný předmět, cíle a metoda
- Učili myslet, mluvit a jednat
- Otázky "filozofie jazyka"
- Sofisté se ptali, odkud slova berou svůj význam
- cílem není znalost, ale praktické jednání (které by obstálo v athénské demokracii)
- otázka platnosti lidských norem (nomos – zákonitosti ve společnosti X fysis – zákony přírody) - odlišili zákonitosti v přírodě a v lidské společnosti (vznikají konvencí, produkt dohody) → relativismus
- poznání je relativní kvůli subjektu poznání (každý člověk poznává jinak)
- cílem bylo vychovat athénské aristokraty, jak získat pozornost, jak přesvědčit, že je můj názor správný
- Sokrates kritizoval sofisty

b) Platónová nauka o idejích

- idea jako předpoklad Sokratovského dialogu

- chápání idejí jako podstat (hypostazování pojmů)
- vztah světa idejí a hmotného světa (participace)
- dualismus – existuje tady tenhle svět, vedle něj ještě svět idejí
- definice, pojem = idea, tj. to, k čemu je zaměřeno naše myšlení
- řeší otázku vztahu mezi idejemi a věcem → ideje jsou vzorem, předobrazem pro jednotlivé věci
- tyto otázky patří do ontologie, nicméně k této ontologii by měla být připojena epistemologie
- vyjadřuje se k této otázce, chápe poznávání idejí jako formu **rozpomínání**

(jak moc jsem blbá, když mi nedochází smysl toho obrázku? :D /manka)

c) Aristotelova klasifikace věd

- vědy teoretické – fyzika, matematika, „první filozofie“ – cílem jen poznání
- vědy praktické – etika, politika, ekonomie – cílem nějaké jednání, něco, co je pro jednání užitečné
- vědy poetické (tvůrčí) – praktická řemesla – cílem je znalost kvůli nějaké dovednosti, proto, jak něco udělat
- plus logika (jako předstupeň, nástroj veškerého vědeckého bádání)

3. Helénistické filozofické školy

- rozpad říše Alexandra, vznikají jiné, omezování tradiční řecké demokracie, omezení svobody
- člověk daného státu se nemůže aktivně podílet na politickém životě, politika a moc je otázkou vládců, můžeme se jen starat o své vlastní věci
- hledají východisko pro člověka jako jednotlivce, blaženost, klid, každý směr to najde v něčem jiném; helénistická etika silně individualistická, cílem nalezení místa života
- hlavní oblastí bádání etika, která úzce souvisela s dalším bádáním (fyzika ad.)

a) Skepticismus

Pyrrhón z Élidy

- 1) Jaké jsou podstaty věcí? – podstatu nelze poznat. (*med není sladký, jen se nám zdá být sladký; růže není červená, jen se nám zdá být červená*)
- 2) Jaké stanovisko k nim máme zaujmout? – Zdržet se úsudku.
- 3) Co nám z toho vzejde? – „blaženost“ (apatheia)

- kritizovali ostatní fil. školy, které předkládají teorie o tom, jak to ve skutečnosti je. Oni ukazují, že nedokážeme dojít k poznání, proto se máme zdržet úsudku a dosáhneme blaženosti.

(Skeptické) tropy = okolnosti, které ovlivňují naše poznání

b) Epikureismus

Epikuros ze Samu, Lucretius

- rozvinutí Demokritova atomismu:
  - o atomy mají tíži;
  - o atomy mají části;
  - o odchylka atomů.
- cílem života slast – předpoklad: zbavení se tělesných bolestí a duševních obav (strach ze smrti a strach z bohů (*to co umře, to už nejsem já, nemusím se o to starat*))

c) Stoicismus

- sepětí propojení logiky, fyziky a etiky
- výroková logika (x Aristoteles – predikátová logika)
- fyzika (resp. porozumění racionální struktuře světa) je předpokladem pro porozumění místa člověka ve světě → úkolem člověka je žít ve shodě s přírodou (s vlastní přirozeností)
- není v našich silách změnit věci, k dosažení stavu blaženosti dosáhnou uvědoměním, že nemá cenu se tím zabývat
- poznání dobra a zla, máme se snažit o dobro pro dosažení slasti

4. Středověká filosofie

a) Spor o univerzálie

- univerzálie (obecnina) = to, co může být predikováno o více jednotlivinách
- Spor založena na Porfyriových otázkách:
  - Existují rody a druhy jako samostatné věci nebo jsou pouze v mysli?
  - V případě, že existují samostatné – jsou tělesné nebo netělesné?
  - A jsou oddělené od smyslových věcí nebo existují pouze v individuích?

Základní možné odpovědi

- Realismus – obecniny reálně existují jako věci, a to před jednotlivinami (universalia ante rem) a mimo ně – Platón, ve středověku např. Anselm z Canterbury
- Nominalismus – obecniny vůbec neexistují, mezi jsoucná patří pouze jednotliviny. Obecné pojmy jsou jen fyzikální procesy (vanutí hlasu, dechu). (universalia post rem) – Aristoteles, středověk Jan Roscellinus

Teologické konsekvence

- Radikální nominalismus (př. nauka o Trojici boží)
- Realismus (př. učení o dědičném hříchu) → to, čím byl napaden dědičný hřích, není jednotlivina, ale obecnina (člověk), všichni lidé musí být postiženi dědičným hříchem, protože člověk je obecnina
- V pozdním středověku se začíná rozvíjet nominalistická konsekvence

b) Důkazy boží existence

Apriorní

= něco, co je před zkušeností

- všechny důkazy, které vycházejí z čistého rozumu
- Anselm z Canterbury (ontologický důkaz)

Aposteriorní

= něco co je zkušeností

- vycházejí ze zkušenosti z toho, co bůh stvořil a snaží se podle toho dojít k jeho existenci
- Tomáš Akvinský – snaží se dokázat boží existenci ze zkušeností

5. Novověká filosofie - empirismus

a) Empirismus a problém percepce

Co je předmět našeho vnímání?

- 1) Naivní realismus – nebyl kriticky zhodnocen, resp. představa naivního realisty lze rozbít jednoduše
→ když si uvědomíme, že určité vlastnosti daný objekt nemá a teprve vznikají při procesu poznávání
- 2) Reprezentacionalismus – tvrdí, že objektem našeho vnímání není objekt sám, ale nějaká jeho reprezentace, vztah je kauzální – objekt, který existuje ve vnějším světě, působí na naše smyslové orgány, my si vjem uvědomíme a ve chvíli, kdy se stane součástí naší vědomé zkušenosti, se vytvoří reprezentace
- 3) Fenomenalismus – objektem našeho vnímání je idea, reprezentace, existuje jen reprezentace;
George Berkeley

b) Reprezentacionalismus – John Locke

- Lockův empirismus je fundacionalistická a externalistická teorie
- Bezprostředním objektem vnímání je idea, která existuje v naší mysli
- objektem našeho vnímání je idea (nemá to nic společného s Platónovými idejemi)
- Smyslová zkušenost (poznání vnějšího světa) a reflexe (poznání „vnitřního světa“)
- Primární kvality (rozlehlost, tvar, pohyb, číslo) X sekundární kvality (barva, zvuk, chuť)
- Ideje reprezentují vnější svět (= naše poznání je zprostředkované)
- Proč je smyslové vnímání spolehlivým zdrojem poznání?

c) Fenomenalismus – George Berkeley

- předmětem našeho vnímání jsou ideje, skutečná věc však neexistuje
- důvody ve prospěch existence vnějších věcí jsou příliš slabé
- nesouhlasí s Lockem, ale ani s Descartesem – odmítá dualismus
- problémy fenomenalismu:
  - o jak se věc, kterou nikdo nevnímá (=tedy neexistuje), může změnit?
  - o → B. řešení: vnější věci existují jako ideje v boží mysli

6. Novověká filosofie – racionalismus

a) Vymezení racionalismu

- můžeme dospět k poznání **na základě pouhého rozumu**, bez přispění zkušenosti
- Jak je takové poznání možné? (epistemologické, metafyzické a sémantické aspekty)

Základní distinkce

- apriori X aposteriori
- nutné X nahodilé
- analytické X syntetické

- apriorní = před zkušeností, poznání, apriorní poznání získané bez přispění zkušenosti

- aposteriorní = je zkušeností, a posteriorní poznání bez zkušeností

Subjekt je predikát

- je-li tvrzení analytické, predikát je obsažen v subjektu; predikát objekt nerozvíjí, je sémanticky obsažen v subjektu (př. všechny matky jsou ženy; žádný starý mládenec nemá ženu) → nic nového se nedozvídáme
- subjektu predikujeme vlastnost, abychom zjistili, je-li to pravda, musíme znát subjekt; predikát rozvíjí subjekt (Pavel je vůl)

Jednotlivé kombinace

- analytické apriori – matematická a logická tvrzení, jsou informativní?
- analytické aposteriori – kontradikce?
- syntetické aposteriori – běžné informativní věty
- syntetické aposteriori – klíčový pojem pro racionalisty, se kterým se neshodnou s empiriky

b) René Descartes

- Descartův racionalismus je fundacionalistická a a internalistická teorie poznání
- Aplikace vědecké, deduktivní, geometrické metody ve filozofii
- 4 pilíře:
  - o Evidence
  - o Analýza
  - o Dedukce
  - o Dokumentace

Metodologická skepse

- pochybnosti:
  - o odmítnutí empirické zkušenosti
  - o odmítnutí nutných pravd

Nelze pochybovat:

Myslím (pochybuji), tedy jsem. (latinsky Cogito ergo sum.)

→ já je pro myšlení.

Descartův dualismus

- existují dvě substance:
  - o myslící
  - o Věc rozprostraněná

7. Novověká věda

a) Základní charakteristika

- snaha obnovení věd (hledání nových základů, nové metody)
- cíl: pokrok, jistota, prospěch pro lidstvo
- zkoumání kvantitativní stránky jevů
- geometrizace/matematizace přírodních jevů
- odmítnutí teleologického (a analogického) vysvětlení ve prospěch kauzálního (teleologické – forma analogického vysvětlení – podívám se na analogii z jiné oblasti a ten vztah přenesu z jiné oblasti)
- mechanistická přírodní filozofie
- revoluce v organizaci vědy

b) Baconovy idoly

- idoly = zdroje omylů v lidském poznání
  - o idoly rodu – spojené s člověkem jako biologickým druhem, omezenosti vlastní našim smyslům, společné všem lidem (optické klamy)
  - o idoly jeskyně – individuální, spojené s každým jednotlivcem, souvisí s jeho individuální výchovou a jeho individuálními dispozicemi a touhami
  - o idoly trhu – spojené s jazykem; určité omyly mohou být způsobeny nepřesným používáním pojmů
  - o idoly divadla – dodržovány řešení, která už byla objevena, není zde touha k překonání, tj. přijímáme je z předchozí tradice

c) Indukce, dedukce

Dedukce – z množiny premis určíme závěr, mezi premisami musí být tvrzení, které vyjadřuje zákonitost s kvantifikátorem „všichni“

Indukce – odvození, z jednotlivých tvrzení odvodíme nějaké obecné

B) Systematická filosofie

1. Přírodní filosofie²

2. Kosmologie

Kosmologie – nauka o světě jako celku, o jeho vzniku, struktuře a zákonitostech jeho vývoje

Kosmogonie – mytická vyprávění o vzniku a vývoji světa

Milétská kosmologie

- Thales
  - polohy Země (tvrdil, že Země plave na vodě)
  - předpověď zatmění slunce
- Anaximandros
  - Vznik kosmu z apeironu
  - Geometrické uspořádání kosmu
  - Poloha Země uprostřed kosmu

Pythagorejská kosmologie a kosmogonie

- z čísla vzniká všechno
- uprostřed vesmíru je božský oheň, díky němu svítí slunce a díky němu svítí i měsíc => náboženské důvody ("náboženská sekta")
- Filoláos
  - Země není uprostřed vesmíru
  - existuje božský oheň, Země, slunce, měsíc a dalších pět planet, které vidíme = 9 útvarů
    - => systém s posvátnou desítkou
    - => důvody zavedení "protizemě"
    - => další vysvětlení => abychom viděli božský oheň

3. Etika

- původně - teorie způsobu lidského života, chování, jednání
- takové vnímání je spjato s tradicí antiky
- etika se stala předmětem teoretického zájmu zhruba ve 2. pol. 5. st. př. n. l.
- Otázky (které oni diskutovali):
  - A) Jak vést vlastní život a jak utvářet charakter?
  - B) Který z cílů, považovaný člověkem za dobrý, je skutečně dobrý nebo je nejvyšším dobrem?

Morálka = proměnlivý, historicky a kulturně podmíněný soubor hodnotících soudů, pravidel, institucí, norem, jimiž se řídíme

Etika = systematická a kritická reflexe morálky (morálka=> pravidla norem, kterými bychom se měli řídit, mění se)

Etické otázky - příklady

- Co je základem morálky, spravedlnosti, svobody...
- Co je morální základem státu a společnosti

---

² Nemám tušení, co tímhle myslí. /xim

mám pocit, že to jsou všichni ti šašci před sofisty, ještě to dohledám /manka

- Lze-li určit zásady dobrého života
- Lze někoho naučit morálně jednat?
- Je morálka vrozená nebo něco, co se během života učíme?
- Má někdo právo říkat druhým, co je dobro a zlo?
- Existují činy, které jsou vždy špatné?
- Proč bych měl být dobrý?
- Poskytuje etika nějaký speciální typ znalostí?

Etika jako teorie hodnot

- Uvažování o hodnotách = normativní uvažování = uvažování o problémech, které se týkají toho, co je správné nebo špatné, dobré nebo zlé, nebo co může být nebo nemůže být hodnotné
- Nejen morální hodnoty (také např. estetické hodnoty)

Fakt a hodnota

- Fakt - stav věcí ve světě, to, jak se věci skutečně mají, bez ohledu na to, co víme nebo co si myslíme (Toto je ostrý nůž.)
- Hodnota - význam připisovaný věcem (ať už z lidského či z nějakého obecnějšího hlediska) (Tento nůž je velmi užitečný kuchyňský nástroj.)

Základní podoby etiky³

- metaetika - souvisí s obratem k jazyku, navazuje na filozofii jazyka
- (normativní) etika - používá se pro všechnu etiku až do konce 19. století
- aplikovaná etika - souvisí s rozvojem technologie (je morální udělat potrat...?), od 70. let, nejen lékařské etika, ale i etika podnikání apod.

4. Metafyzika

Ontologie – nauka o jsoucnu a bytí, nauka o jsoucnu jako jsoucnu, nauka o bytí a nebytí (Parmenidés). Zabývá se jsoucnem jako takovým, kategoriální strukturou reality, jejím počátkem, příčinami a podstatou.

Metafyzika – zabývá se nejen problémem bytí samotného, ale také konkrétními projevy bytí ve fyzické skutečnosti (vznikem, zánikem, pohybem, prostorem, časem apod.)

Některé základní pojmy:

- jsoucno – všechno to, co je
- bytí – to, co je všem jsoucnům společného
- existence – například způsob, jakým se jsoucno může podílet na bytí

Otázka: *Co existuje?* Resp. jaké kategorie jsoucnen existují.

Kategorie jsoucna

Jaké druhy věcí existují?

- tenhle stůl, tahle růže, tenhle jezevčík
- nábytek, kytka, psi
- neživá věc, rostlina, živočich

³ Tady jsem smazala spoooooustu dalších řádků. Nebudu se učit všechno. Tečka.

- věc

- Věcí můžeme kategorizovat a zobecňovat, existují => věci => jsoucno

Kategorie můžeme také rozdělit podle věcí, vlastností, vztahů; dále také podle kvantity, polohy, času, kvality atd. (Aristoteles), nebo podle relace, modality atd. (Kant).

5. Epistemologie

- skeptická epistemologie – nemůžeme říct, co existuje před tím, než jsme prozkoumali hranice lidského poznání

- otázky epistemologie si můžeme rozdělit do tří okruhů:

- Otázka možnosti poznání – odpověď na otázku dělí různé epistemologie na *agnostické* (žádné poznání není možné) a *gnostické* (poznání je možné) → pro další postup je nutno odpovědět kladně

- Způsob poznání – tradičně o rozumu a smyslech, můžeme mluvit i o dalších způsobech, je však otázkou, je-li dané poznání spolehlivé

- Analýza znalosti – otázka, která souvisí s tím, co je to znalost, co je to poznání

Co je to znalost, poznání?

Obvykle tři podmínky znalosti: Osoba S ví, že p

1. p je pravda – podmínka pravdivosti
2. S je o p přesvědčen
3. jestli je přesvědčení zdůvodněné – podmínka ospravedlnění

Ad 1 - pravdivost

- za jakých podmínek je nějaké tvrzení pravdivé? → různé teorie pravdy
- klíčový pojem epistemologie i logiky

Pravdivost

- **Správnost** = primárně se váže k pravidlům (etickým, logickým,...) → co je správné nemusí být pravdivé – pravdivost výpovědí
- **Adekvátnost** = pravdivost teorií (není pravdivá či nepravdivá - je adekvátní)

Korespondenční teorie

- intuitivní, přirozená, spousta historických zastánců – Aristoteles, Akvinský
- vlastnost propozice je pravdivá, právě tehdy když koresponduje s faktem
- propozice – význam věty
- Venku prší – je pravdivé, právě tehdy když venku prší
- Problém je tam, na co nemůžeme nahlédnout
- Problém – co je to korespondence
- Další problém – teorie je postavena na tom, že jazyk je modelem skutečnosti a že existuje jednoznačný vztah
- A ještě jeden problém – v jazyce můžeme formulovat negativní tvrzení, které je pravdivé (nemám na sobě červený svetr), ale podle téhle teorie bychom měli najít fakt, se který to tvrzení koresponduje. S jakým faktem koresponduje?

Př. Karel měří 170 cm → věta je pravdivá pouze tehdy pokud K. měří 170 cm

Př. Venku svítí sluníčko → věta je pravdivá pouze tehdy, kdy venku svítí sluníčko

Koherenční teorie

- výrok je pravdivý, pokud patří do koherentní množiny → koherentní množina = každý prvek musí logicky vyplývat ze všech ostatních prvků; musí jít o úplnou množinu
- pravdivost dána vztahem k našim přesvědčením
- pravdivost závisí na celku vztahů → pravdivost se změní změnou našich přesvědčení (pouze změna přesvědčení, ne faktů)
- Problém: kruhovost definice; více koherentních množin – jak mezi nimi vybírat?
- Mohou existovat pravdy, které nejsou součástí žádné koherentní množiny přesvědčení?

Konsensuální teorie

- je pravdivá, když se na ní shodne většina kompetenčních členů nějaké jazykové skupiny
- důležitá je většina, někdo může být tedy vyloučen
- **Př.** Vliv na kurs české koruny má DPH
- **Př.** Naše sluneční soustava má 8 planet (nezměnil se žádný fakt o planetách, ale definice)

Ad 2 - Zdůvodnění

- důvody ozřejmují naše přesvědčení
- důvody jsou předpokladem smysluplné diskuse
- důvody jsou základem racionální volby

6. Filosofie jazyka

= disciplína, zabývající se takovými stránkami jazyka, které souvisejí s fil. problematikou

- (např. role jazyka v poznání)
- zkoumá, jakou roli hraje jazyk v poznání
- je bohatost jazyka něco, co ovlivňuje poznání?
- problémy vznikají nedokonalostí nebo špatným používáním našeho jazyka
- když se budeme zabývat analýzou jazyka, pochopíme, jak jazyk funguje, a nebudeme mít problémy

1) Co je to X?

2) Jaký je význam výrazu "X"?

3) Jak používáme výraz "X"?

- za „X“ dosadíme filozofický termín (bytí, jsoučno, poznání...)
- Pokud neznáme odpovědi na druhou a třetí otázku, nemůžeme řešit otázku první
- když se ukáže, že „X“ nemá význam, jedná se o **pseudotázku**

Základní problémy filosofie jazyka

1) Problém významu

- Jak získávají slova svůj význam? Jak to, že si rozumíme? Co je to význam?

2) Problém vztahu jazyka a myšlení

- Můžeme na základě jazykového chování připsat někomu/něčemu mysl? (přesah do filosofie mysli)
- Jazyk (resp. některé jeho vlastnosti - například rekurzivita) odlišuje člověka od zvířete.
- Alan Turing (imitační hra)
  - dešifroval Enigmu

- zabývá se otázkou, co je inteligence a co je mysl
- provádí Imitační hrou
- John R. Searle (čínský pokoj)⁴
- člověk v čínském pokoji nerozumí čínsky, pouze manipuluje se symboly

7. Filosofie a metodologie vědy

- jako samostatná filozofická disciplína se utváří do konce 19. století
  - metoda
  - vývoj poznání
  - vztah teorií ke světu

1) Zkoumání vědeckých metod

- proč akceptujeme závěry vědeckých teorií a přijímáme jejich předpoklad?
- Vědecké poznání = důvěryhodné poznání
- 2 fáze:
  - o Fáze objevu – jak se dělá teorie?
  - o Fáze zdůvodnění – jak se teorie testuje?

Dělení metod

- Metoda = procedura poznání
- **Empirické metody** (pozorování, měření, experiment)
- **Teoretické metody** (indukce, dedukce, analýza, abdukce, modelování,...)
- Pozn: Dedukce – z množiny premis určíme závěr, mezi premisami musí být tvrzení, které vyjadřuje zákonitost s kvantifikátorem „všichni“
- Pozn2: Indukce – odvození, z jednotlivých tvrzení odvodíme nějaké obecné

Metodologická pravidla:⁵

- 1) vyhnout se ad hoc modifikacím
- 2) preferovat teorie, které predikují dosud neznámé jevy, před teoriemi, které vysvětlují pouze to, co už je známo
- 3) vyhnout se teoriím, které postulují nepozorovatelné entity
- 4) odmítnout nekonzistentní teorie
- 5) preferovat jednoduché teorie před složitými,...

2) Otázka vývoje poznání

Kumulativní pohled - cílem je dosáhnout pravdy, kumulovat pravdivá přesvědčení

Falzifikační pohled - cílem je vyhnout se omylu, vyhnout se falešným přesvědčením

Revoluční pohled (T. Kuhn) - změna paradigmat

⁴ http://cs.wikipedia.org/wiki/Argument_čínského_pokoje

⁵ Prvním bodem bylo „předkládat falzifikované teorie“, což moc nedávalo smysl... just in case, že to bylo důležitý /xim

3) Vztah teorií ke světu

- (1) Existuje svět nezávisle na našem vědomí?
- (2) Můžeme vědět, které naše soudy o světě jsou pravdivé?

	Realismus	Konstruktivismus	Instrumentalismus
Svět (1)	ANO	NE	ANO
Poznání (2)	ANO	ANO	NE

8. Teorie pravdy – viz epistemologie